

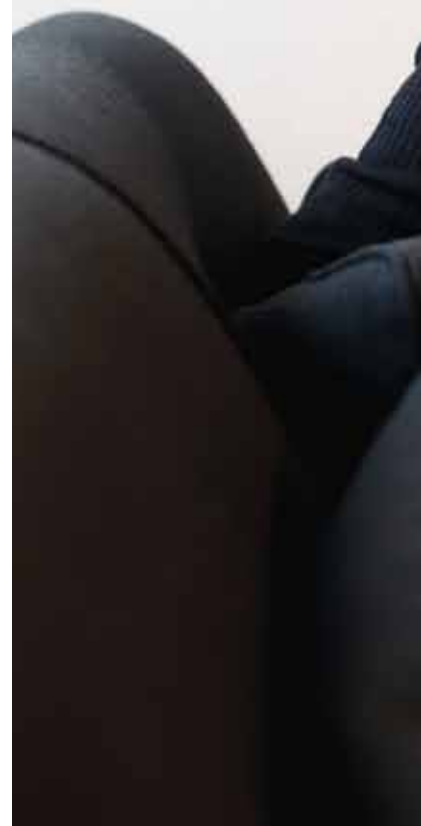
Eurokriisi, finanssipolitiikan uudet säännöt ja Suomi

Euroalueen velkaongelmat ovat vauhdittaneet pyrkimyksiä tiukentaa jäsenmaiden budjettien valvontaa ja kuria. Miltä tämä suuntaus näyttää Suomen kannalta?

Seija Ilmakunnas
Johtaja
Palkansaajien tutkimuslaitos
seija.ilmakunnas@labour.fi

Akuutti kriisihoito on toistaiseksi ollut avainasia euroalueen ongelmia ratkottaessa. Sen rinnalla on kuitenkin tehty merkittäviä päätöksiä, joilla tähdätään rahaliiton valuvikojen korjaamiseen ja tulevien kriisien ennaltaehkäisyyn. Tässä artikkelissa tarkastellaan erityisesti budjettikurin tiukentamiseen liittyviä uudistuksia.

Puhtia nämä uudistukset ovat saaneet siitä, että kriisi on koetellut erityisesti maita, joiden velkakestävyys ei luoteta. Näiden maiden pelastusoperaatioiden maksumiehiksi ovat joutuneet myös vähemmän velkaantuneet jäsenmaat. Euromaat ovat osittain yhteisvastuussa ongelmamaiden veloista, ja tämä karvas kokemus on myös ollut omiaan kasvattamaan tiukemman budjettikurin vaatimuksia. Tiukkuutta on vaikea vaatia vain joiltain "riskimailta", joten sääntöjen kiristyslinja muodostuu koko aluetta koskevak-

Seija Ilmakunnaksen mielestä euroalueen uudet budjettikuriosäännöt ovat turhan monimutkaisia ja päällekkäisiä.

si. Kuri siis kiristyy myös sellaisten maiden osalta, jotka ovat aiemmin hoitaneet julkista taloutaan vastuullisesti ilman tiukan sääntöpolitiikan pakkopaitaa.

Syvä kriisi mahdollistaa sellaisiakin uudistuksia, joita ei normaalioloissa pystytä tekemään. Kriisitietoisuus kasvattaa muutosvauhtia ja todennäköisesti vaikuttaa myös uudistusten sisältöön. Saksa on perinteisesti korostanut budjettikurin merkitystä, ja sen näkemykset ovat nykyisissä poikkeusoloissa saaneet entistä enemmän painavuutta. Budjettikurin tiukennuksia voi pitää myös Saksan ongelmamaille myöntämän rahoitustuen ehtona. Näin välitön kriisinhoito ja EMUn kehittäminen kytkeytyvät myös yhteen mutteivät aina kokonaisuuden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Toistaiseksi keskustelu uudistusten merkityksestä Suomen kannalta on jäänyt yllättävän vähäiseksi.

Taustaa budjettikurin tiukennuksille

Finanssipolitiikan sääntöjen vahvistaminen on osa talouspolitiikan koordinaation tiivistämistä, jota tehdään samanaikaisesti akuutin kriisin hoidon kanssa. Finanssipolitiikan säännöille on edelleen alkuperäiset perusteensa, mutta kriisin vuoksi niitä jämäköitetään. Myös uusista säännöistä on sovittu.

Siinä missä rahapolitiikka on euroalueen yhteistä, tapahtuu julkisen talouden hoito – vero- ja menopolitiikka – kansallisella tasolla. Yhteinen raha tarvitsee kuitenkin rinnalleen muun talouspolitiikan yhteensovittamista jäsenmaiden välillä. Rahaliittoa perustettaessa tämä kutistui kansalliselle finanssipolitiikalle asetettaviksi säännöiksi, jotka vahvistettiin vuonna 1997 solmitussa vakaus- ja kasvusopimuksessa. Niiden mukaan julkisen sektorin alijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen ei saa olla suurempi kuin 3 prosenttia ja julkisen sektorin bruttovelka suhteessa bruttokansantuotteeseen ei saa ylittää 60 prosenttia.

Rahaliiton alusta asti on kannettu huolta siitä, että euron mukana valtioiden kannustimet velanottoon voivat kasvaa. Löysä finanssipolitiikka voi yksittäisen maan kannalta houkuttaa liiaksi, jos maakohtaiset korkojen riskipremiot eivät reagoi riittävästi velan nousuun ja velanotto näyttää näin keinotekoiselta edulliselta.

Talouttaan hyvin hoitaneiden euroalueen jäsenmaiden etujen mukaista on rajoittaa toisten jäsenmaiden velanottoa.

Yhden maan velkaongelmat voivat kuitenkin johtaa kireämpään rahapolitiikkaan ja korkojen nousuun, mikä nostaa velanhoidon kustannuksia koko rahaliiton alueella. Tällöin myös hyvin talouttaan hoitaneiden maiden taakka kasvaa. Tarvitaan siis sääntöjä, jotka sitovat jäsenmaiden käsiä lisävelan ottamisessa.

Näitä jäykkiä ulkoisia rajoitteita julkiselle taloudelle tarvitaan sitä vähemmän, mitä enemmän ns. markkinakurin arvioidaan hillitsevän julkista velanottoa. Jos rahoitusmarkkinat ”kurittavat” hallitsemattomasti velkaantuvia valtioita vaatimalla selvästi korkeampaa tuottoa näiden maiden velkapapereista, niin hallinnollisia julkisen talouden sääntöjä ei välttämättä tarvittaisi lainkaan. Rahaliiton olennaiseksi osaksi otettiin ns. no bailout -periaate, jonka mukaan ei Euroopan keskuspankki eivätkä jäsenvaltiot saa pelastaa velkansa kanssa vaikeuksiin joutuvaa toista jäsenvaltiota.

Periaatteen ollessa uskottava sijoittajat katsovat tarkasti varojensa perään ja vaativat korkeampaa tuottoa nopeasti velkaantuvilta mailta, mikä puolestaan juuri hillitsee niiden velanottoa. Näin ei käynyt ennen 2000-luvun lopun Suurta Taantumaa, mutta kriisin aikana rahoitusmarkkinoiden reaktiot ovat olleet sitäkin jyrkemmät. Markkinoilla on taipumusta myös ylireagointiin, ja tällöin ei ole perusteltua laskea velkakestävyuden hoitoa pelkästään niiden varaan.

Rahaliiton alkutaipaleen aikana petti sekä markkina- että sääntökuri, ja kummankin uskottavuutta ollaan nyt palauttamas-

sa rahaliiton arkkitehtuuria uudistettaessa. Sääntökuri petti ensinnäkin siinä, että vakaus- ja kasvusopimuksen velkasääntö ei missään vaiheessa saanut riittävää painoarvoa vuosittaisen alijäämäkriteerin rinnalla. Velkakestävyuden kannalta olennaisia tekijöitä ovat kuitenkin juuri velan lähtötaso ja velasta aiheutuvat korkomenot. On hyvä palauttaa mieliin, että Jukka Pekkarisen vetämä EMU-asiantuntijaryhmä oli jo aikanaan huolissaan velkakriteerin jäämisestä paitsioon rahaliiton sisäänpääsyn kriteerinä (VNK 1997). Myös alijäämäkriteeri alkoi pian vesittyä. Näin kävi muun muassa käsiteltäessä Saksan liiallista alijäämää, kun jäsenmaat päättivät olla langettamatta alijäämästä sanktiota komission esityksestä huolimatta vuonna 2003 (Kajaste 2010).

Talouskriisiä edeltävien vuosien epäonnistumisiin kuuluu myös se, että vahvan kasvun vuosina julkisen talouden tasapainoa ei parannettu riittävästi eikä rakennettu puskureita pahan päivän varalle. Alijäämät kyllä pienenivät, mutta rakenteellisesti – suhdannetilanne huomioiduna – julkisen talouden vahvistuminen ei ollut riittävää. Isoja virheitä voidaan tehdä siis myös hyvinä aikoina, jolloin tosin virheet yleensä peittyvät yleiseen tyytyväisyyteen taloustilanteeseen.

Mikä muuttuu?

Parin viime vuoden aikana on otettu lukuisia erimittaisia askelia finanssipoliittikan koordinaation vahvistamiseksi euroalueella. Aiemmat vakaus- ja kasvusopimuksen alijäämä- ja velkakriteerit ovat edelleen voimassa, mutta ne ovat saaneet ympärilleen uusia budjettikuria lisääviä sääntöjä ja sääntöjen noudattamista vahvistavia kontrolleja (ks. tarkemmin Kajaste 2012; Kurri 2012; Vihriälä 2012). Uutuutena on myös se, että budjettikuria koskevat säännöt ollaan viemässä osaksi kansallista lainsäädäntöä, millä pyritään vahvistamaan niiden sitovuutta. Suomen nykyiseen lainsäädäntöön ei sisälly säännöksiä, jotka kos-

Sekä markkinakuri että sääntökuri pettivät rahaliiton alkutaipaleella.

kevat julkisen talouden hoitamista kokonaisuutena.

Ns. sixpack -paketin osana uudistettiin vakaus- ja kasvusopimusta. Liiallisen alijäämän menettelyyn on haettu enemmän tehoa muun muassa antamalla velkakriteerille enemmän painoa. Jos julkisen velan suhde bruttokansantuotteen ylittää 60 prosentin viitearvon, niin ylitystä tulee saada kurotuksi pienemmäksi ennalta määritellyllä vauhdilla (vuositasolla vähintään 1/20 tästä ylityksestä). Velkakriteeristä tulee näin konkreettisempi, koska myös sen perusteella maalle voidaan langettaa taloudellisia sanktioita, ja samalla on määritelty riittävä velan purkamisen tahti. Kuria on lisätty myös siten, että alijäämä- tai velkakriteereitä rikottaessa komission suositukset sanktioista jäävät entistä todennäköisemmin voimaan. Niiden ylikävely edellyttää neuvoston määräänemmistöä.

Budjettikurin vahvistamiseen liittyy myös uusi menosääntö. Sen mukaan julkisen talouden menot eivät saa kasvaa nopeammin kuin komission arvio talouden pitkän aikavälin kasvuvauhdista. Karkeimmillaan menosääntö ei mahdollista julkisten menojen bkt-osuuden kasvua tilanteessa, jossa väestön ikäntyminen kasvattaa julkisia hoito-, hoiva- ja eläkemenoja. Huoli on ajankohtainen juuri Suomessa.

Vakaus- ja kasvusopimuksen mukaan kunkin maan tulee asettaa keskipitkän aikavälin tavoite (medium term objective, MTO) julkisen talouden suhdannekorjatulle rahoitusasemalle (ns. raken-

Tulossa on uusia rajoituksia julkiselle velalle ja alijäämälle sekä menojen kasvulle.

teelliselle jäämälle). Suhdannekorjattu rahoitusasema on laskennallinen suure, joka pitää erikseen arvioida julkisen talouden tilastotiedoista. Se pyrkii mitaamaan julkisen talouden tasapaino siten, että tilastoissa mitatusta varsinaisesta rahoitusasemasta (ali- tai ylijäämä) on puhdistettu pois suhdannevaihteluiden ja erilaisten kertaerien vaikutus.

MTO-menettelyllä pyritään turvaamaan julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys ja nopea eteneminen sitä kohti. Maakohtaista tavoitetasoa asetettaessa otetaan huomioon velan lähtötaso ja väestön ikääntymisestä johtuvat menopaineet. Lisäksi julkisen talouden tasapainon tulisi olla niin vahva, että taantumassa ei rikota 3 prosentin alijäämäkriteeriä verotulojen supistuksessa ja menojen kasvaessa. Tämän ns. budjetti-automaatiikan ohella aktiivinen elvytyspolitiikka vaatii oman liikkumavaransa. Keskipitkän aikavälin tavoitteet voivat erota maiden välillä taloudellisten olosuhteiden ja julkisen talouden kestävyysaasteiden mukaan.

Ns. finanssipoliittisen sopimuksen (fiscal compact) mukaan MTO-tavoitteiden asettaminen ja sitovuus kirjataan kansalliseen lainsäädäntöön. Sopimuksessa on myös määritelty rakenteellisen jäämän minimikoko: alimmillaan se saa olla -0,5 prosenttia (-1 prosenttia, jos julkinen velka/bkt on pienempi kuin 60 prosenttia). Kansalliseen lainsäädäntöön kirjataan myös se, millä vauhdilla ja aikataululla julkista taloutta kiristetään, jos ko. tavoitetta ei näytetä saavutettavan. Suomen

hallitus on antanut asiasta lakiehdotuksen eduskunnalle syksyllä 2012.

Suhdannekorjattu rahoitusasema on tulkinnanvarainen mittari

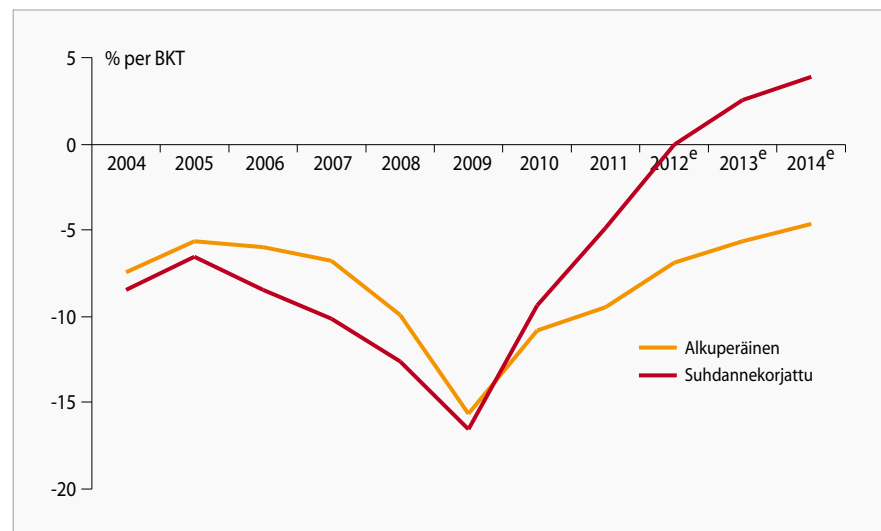
Suhdannekorjatun rahoitusaseman ennistä keskeisempi merkitys budjettikurin mittarina on kaksiteräinen miekka. Suhdannevaihtelut heijastuvat julkiseen talouteen ns. budjettiautomaatiikan kautta, kun esimerkiksi taantuma supistaa verotuloja ja yleensä lisää julkisia menoja. Rakenteellisesta jäämästä tämän automaatiikan vaikutus pyritään eliminoimaan. Näin saadaan oikeampi käsitys siitä, mihin suuntaan julkinen talous kehittyy tehtyjen politiikkapäätösten johdosta. Kriisimaiden rakenteellisten alijäämien kehitys muun muassa kertoo sen, että näissä maissa julkista taloutta on selvästi kiristetty ja kiristystä jatketaan myös lähivuosina. Tilastoista suoraan nähtävät luvut kertovat suuremmista alijäämistä, koska maiden talouden hyytyminen heikentää julkisen talouden tasapainoa ja peittää alleen huomattavien kiristystoimien vaikutuksen. Kuviossa 1 tätä ilmiötä on kuvattu Kreikan osalta.

Toisaalta rakenteellista jäämää voidaan pitää hyvin tulkinnanvaraisena mit-

tarina. Sen laskemiseksi täytyy arvioida suhdannetilanteesta johtuva alijäämän osa, ja jäljelle jäävä osa on rakenteellista julkisen talouden epätasapainoa. Suhdanneosan määrittäminen edellyttää puolestaan ns. tuotantokuilun – toteutuneen ja potentiaalisen kokonaistuotannon eron – arviointia. Rakenteellinen jäämä kuvaa siis sitä, mikä julkisen talouden tila olisi tuotantoresurssien ollessa täyskäytössä.

Eryyisesti eurokriisin kaltaisissa poikkeustiloissa on vaikea uskottavasti päätellä, mikä osuus tuotannon laskusta on suhdanneluonteista ja mikä osa pysyvämpää rakenteellista pudotusta. Tällöin on vaikea tehdä julkisen talouden vajeen jakoa suhdanneperäiseen ja rakenteelliseen osaan. Näistä tulkinnanvaraisuuksista saa kuvan vertaamalla tuoreita EU:n komission ja OECD:n arvioita tuotantokuilusta ja suhdannekorjatusta rahoitusasemasta Suomen osalta (kuviot 2 ja 3). EU:n arvion mukaan Suomen julkinen talous on rakenteellisesti paremmassa tilassa kuin OECD:n arvioissa. Eryyisesti OECD:n arvion mukaan Suomen kokonaistuotanto ylitti merkittävästi normitasonsa ennen Suurta Taantumaa ja vastaavasti nyt aktiviteetti on vain vajaan prosentin normitason alapuolella. EU:n arvion mukaan tuotan-

Kuvio 1. Kreikan julkisen talouden tasapainon kehitys.

Lähde: OECD (2012).

tokuilu on nyt suurempi ja vastaavasti suhdannetilanteesta johtuva alijäämä on suurempi.

Ylipäätään tällainen laskennallisuus sopii huonosti oikeudellisesti sitovan lainsäädännön yhteyteen, ja edellä mainittua uutta menosääntöä onkin tarvittu paikkaamaan tätä huonoa läpinäkyvyyttä. Lopputuloksena on kuitenkin budjettikurisääntöjen päällekkäisyys ja monimutkaisuus. Säännöt koskevat varsinaista alijäämää, rakennealijäämää,

velkasuhdetta ja menokehitystä, ja näitä täydentävät vielä säännöt koskien velan ja rakennejäämän sopeutumisuraa.

Miltä Suomen lähivuosien tilanne näyttää sääntöviidakossa?

Sekä kansalliset että komission laskelmat viittaavat siihen, että julkisen talouden "perinteiset" alijäämä- ja velkakriteerit (3 prosenttia ja 60 prosenttia

suhteessa bruttokansantuotteeseen) eivät Suomen osalta uhkaa rikkoutua lähivuosina. Sen sijaan rakenteellista tasapainoa koskevat tavoitteet näyttävät tuottavan Suomelle ongelmia.

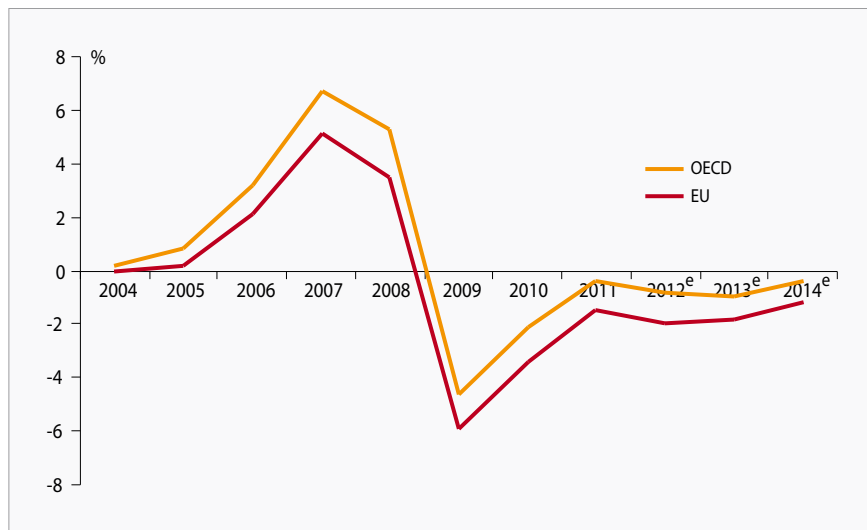
Suomen voimassa oleva keskipitkän aikavälin tavoite on 0,5 prosentin rakenteellinen jäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen, ja se on asetettu vuoden 2009 vakausohjelmassa (VM 2009). Suomessa on asetettu tiukempi tavoitetaso kuin mitä EU-tason sopimukset edellyttävät. Tällä hetkellä yhtä tiukka tavoite on asetettu vain kolmessa muussa maassa (Belgia, Liettua ja Luxemburg) muiden maiden tavoitteiden jäädessä vaatimattomammiksi.

Viime keväänä julkaistussa vakausohjelmassa arviointiin, että keskipitkän aikavälin tavoite saavutetaan ohjelmakaudella 2012–2016 ja suhdannekorjattu rahoitusasapaino vahvistuisi vuoden 2012 0,4 prosentista 0,7–0,9 prosenttiin loppuperiodilla, mutta valtiovarainministeriön omaa arviota on tarkistettu jonkin verran alaspäin syksyllä. EU:n komission arvio keväällä tehdyn ennusteensa pohjalta viittasi siihen, että Suomi jää lievästi MTO-tavoitteestaan (European Commission 2012a). Komission syksyn ennusteen pohjalta tehdyssä laskelmassa tavoitteesta näytetään jäätävän jälkeen selvästi enemmän, sillä tulokset viittaavat rakenteelliseen alijäämään yli jäämän sijasta (kuvio 3).

Väestön ikääntymisen menovaikutuksista johtuen kunnianhimoista keskipitkän aikavälin tavoitetta voi sinänsä pitää perusteltuna. Sellaisen esittäminen sitovana tavoitteena EU-tasolla on kuitenkin turhaa ja jopa haitallista kansallisen talouspolitiikan vapausasteiden rajoittamista. Tämä johtuu muun muassa siitä, että mailta edellytetään käytännössä liki välittömiä korjaustoimia silloin, kun tavoitteista näytetään jäätävän jälkeen. Tilannetta korjaavat kiristystoimet ajoittuvat helposti taantumaan tai hyvin heive-roisen talouskasvun aikaan.

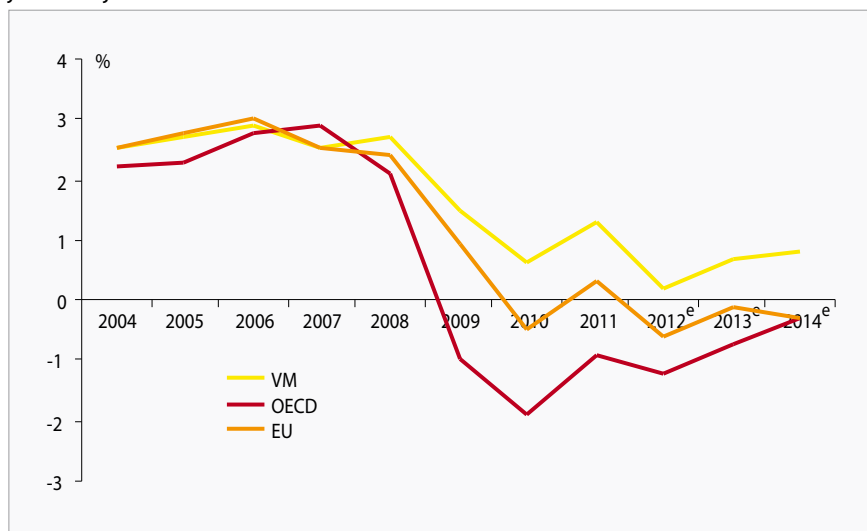
Oman lisähaasteensa muodostaa se, että Suomessa iso osa julkisesta talou-

Kuvio 2. EU:n ja OECD:n arviot Suomen tuotantokuilusta (toteutuneen ja potentiaalisen tuotannon erotus suhteessa bruttokansantuotteeseen), %.

Lähde: OECD (2012), EU (2012b).

Kuvio 3. EU:n, OECD:n ja valtiovarainministeriön arviot julkisen talouden suhdannekorjattua alijäämästä.

Lähde: VM, OECD (2012) ja EU (2012b).

Tiukentunut budjettikuri koko euroalueella haittaa Suomen vientiä.

desta muodostuu kuntataloudesta ja eläkesektorista. Kuvioista 4 käy ilmi paikallishallinnon menojen suuri merkitys Suomen julkisessa taloudessa kansainvälisessä vertailussa. Nopeiden muutosten aikaansaaminen kuntatalouteen ja eläkesektoriin on vaikeaa, jolloin lisäsopeutus kohdistuu äkisti valtiontalouteen. Lisätoimista on vaikeaa sopia erityisesti silloin, jos kasvunäkymät ovat muutoinkin heikot. Lisäksi talouspolitiikan linjan ennakoitavuus kansalaisten silmissä voi kokea kolauksia äkillisten lisäkirstysten vuoksi. Korjaustoimenpiteiden ajoitus viimeistään seuraavan kalenterivuoden loppuun mennessä tekee siis kansallisesti asetetusta tiukasta tavoitetasosta erityisen ongelmallisen.

Menosäännön merkitys jää nähtäväksi Suomen kohdalla. Esimerkiksi tuoreessa ikämenoja koskevassa skenaariossa näiden menojen on arvioitu kasvavan yh-

teensä noin kolmella prosenttiyksiköllä seuraavan kymmenen vuoden aikana (European Commission 2012c). Suoraviivainen menosäännön tulkinta edellyttäisi vastaavasti muiden julkisten menojen leikkaamista, jotta yhteenlaskettujen menojen bkt-osuus ei kasvaisi. Tätä voi pitää epärealistisena. Lisäksi osa eläkemenojen kasvusta rahoitetaan eläkevarojen tuotolla eläkemaksujen noston sijasta, joten veroasteeseen kohdistuva paine on pienempi kuin menopaine. Julkisten menojen bkt-osuuden jäädyttäminen nykytasolle ei tästäkään syystä ole perusteltu tavoite Suomen osalta.

Tiukentuneet budjettikurisäännöt vaikuttavat Suomeen myös välillisten vaikutusten kautta. Ne ovat omalta osaltaan johtaneet koko euroalueen kireään finanssipolitiikkaan, jolloin kirstykset eivät ole rajoittuneet vain kriisimaihin. Nykyisen kriisin keskellä niiden negatiiviset vaikutukset kasvuun ovat suurempia kuin normaalioloissa, koska rahapolitiikassa ohjauskoron lisälennuksilla ei voida merkittävästi pehmentää kireän finanssipolitiikan vaikutuksia. Samaan suuntaan vaikuttaa se, että kirstykset ovat painottuneet menoleikkauksiin ja kotitaloudet eivät ole nykytilanteessa voineet esimerkiksi velkaantumalla kompensoida leikkausten vaikutuk-

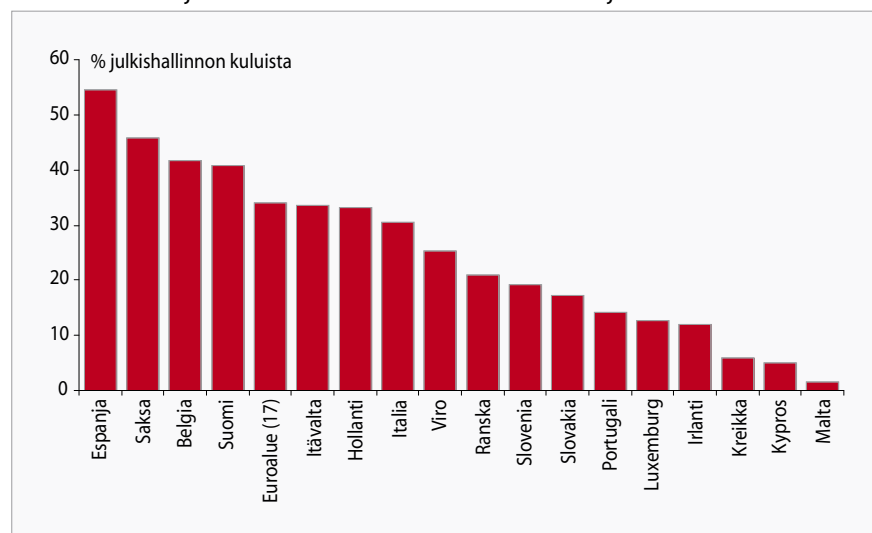
sia. Samanaikainen finanssipolitiikan tiukennus koko alueella vahvistaa näitä kielteisiä vaikutuksia. Tämä heikentää myös Suomen Eurooppaan suuntautuvan viennin näkymiä. Kirstystoimien kasvua leikkaava vaikutus on arvioitu olevan 1–1,5 prosenttiyksikköä koko OECD-alueella, ja euroalueella vaikutus on tätä suurempi (OECD 2012).

Loppuhuomioita

Suomen liittyessä rahaliittoon nähtiin tarpeelliseksi aktiivisesti varautua uuteen tilanteeseen niin julkisessa taloudessa kuin työmarkkinoillakin. Julkista taloutta tuli saada vahvemaksi ja palkanmuodostuksessa tuli sopeutua entistä alhaisempaan inflaatioon. Jälkikäteen voidaan arvioida, että sopeutuminen uusiin olosuhteisiin myös onnistui varsin hyvin. Huonommin kävi nykyisille kriisimaille, joissa euroalue nähtiin pikeminkin turvasatamana (Kajaste 2010). Kriisimaita kohtaan voidaan esittää kritiikkiä huonosta varautumisesta, mutta samalla on syytä tunnustaa myös rahaliiton monet valuviat ongelmien taustalla. Yhteisvastuu akuutin kriisin hoidossa on tällöin perusteltua. Niin ikään on tarpeen ottaa opiksi virheistä ja kehittää EMUn uusi arkkitehtuuri, joka pitää sisällään pankkiunionin ja joka ennaltaehkäisee makrotalouden epätasapainoja.

Julkisten talouksien velkakestävyys vahvistaminen on sekin perusteltua, sillä rahaliiton alkuvuosina sekä markkinakuri että budjettikuri pettivät. Nyt tehdyt ratkaisut budjettikurin vahvistamiseksi ovat kuitenkin osin varsin ongelmallisia. Kokonaisuudesta näyttää tulevan päällekkäisten ja monimutkaisten sääntöjen vyyhti, joka ei helposti aukea välttämättä edes kansallisissa parlamenteissa puhumattakaan kansalaisten keskuudessa. Maita ei lisäksi voi jakaa julkisen talouden hoidossa eri riskiryhmiin, ja näin ollen jäykät säännöt rajoittavat jatkossa entistä enemmän myös maita, joille ulkoinen velkakestävyys kontrollointi ei ole tarpeen.

Kuvio 4. Paikallis- ja aluehallinnon menot suhteessa kaikkiin julkisiin menoihin.

Lähde: Government Statistics, Eurostat.

Velkakestävyuden varmistamisen vanavedessä tiukempi budjettikuri voi myös vaikuttaa itse politiikan sisältöihin. Kajaste (2012) on kiinnittänyt huomiota siihen, että julkisen talouden kiristyksen painottuvat helposti menokuriin. Verotuksessa jäsenmaiden välinen koordinaatio on osoittautunut vaikeaksi ja muun muassa yritysverotuksen harmonisointi ei ole edennyt. Menokuria painottava ylikansallinen kontrolli on Suomen kannalta pulmallista, koska väestön ikääntymisestä aiheutuvat menopaineet ovat keskimääräistä suuremmat.

Kaikkia jäsenmaita velvoittava tiukempi julkisen talouden kontrolli voi myös muuttaa perinteisiä toimivalta-asetelmia niin EU:n ja valtioiden kuin julkisen sektorin eri lohkojen välillä. Tämä voi tuoda oman lisänsä esimerkiksi eläkepolitiikkaan, sillä EU:lla on mahdollisuus ja myös tarve painostaa jäsenmaita eläkeuudistuksiin (Leppälä 2010).

Muutokset voivat vaikuttaa myös valtion ja kuntien väliseen suhteeseen, sillä tiukemman budjettikurin mukana on korostunut valtion kokonaisvastuu julkisen talouden menokehityksestä. Suomessa on arvioitu peruspalveluohjelman riittävän kytkemään kuntatalous osaksi koko julkisen talouden menokehityksen hallintaa (VM 2012b). Suomi sai kuitenkin vuonna 2012 maakohtaisen suosituksen kytkeä kuntatalous tiiviimmin monivuotisten menokehysten järjestelmään. Tällaiset ulkoiset paineet voivat ainakin ajan kanssa vaikuttaa myös julkista sektoria koskeviin uudistuksiin.

Ulkoa tulevien finanssipolitiikkaa koskevien rajoitteiden lisääntyessä kannattaa pyrkiä luovimaan sääntöviidakossa siten, että oma kansallinen pelivara säilyy. Budjettikurin rinnalla rahaliitto tarvitsee toimiakseen myös kilpailukyky- ja vaihtotaseongelmien sekä yksityisen sektorin velkakuplien ennaltaehkäisyä. Niin ikään se tarvitsee parempaa rahoitusmarkkinoiden valvontaa ja välineitä pankkikriisien hoitamiseen. Onneksi myös ne ovat agendalla, kun EMUa kehitetään. ■

KIRJALLISUUS

- European Commission (2012a), Report on Public Finances in EMU 2012, European Economy 4/2012, European Commission.
- European Commission (2012b), Cyclical Adjustment of Budget Balances, Autumn 2012, European Commission, Economic and Financial Affairs.
- European Commission (2012c), The 2012 Ageing Report, European Commission, Economic and Financial Affairs.
- Kajaste, I. (2012), Six pack, two pack, fiscal compact – tiivistyykö euroalueen ohjaus?, Kansantaloudellinen aikakauskirja, 108, 175–186.
- Kajaste, I. (2010), Rahaliitosta talousliitoksi, Kansantaloudellinen aikakauskirja, 106, 403–412.
- Kurri, S. (2012), Euroalueen talouspoliittinen koordinaatio: mitä on tehty ja miksi?, Euro& talous 1/2012, 39–51.
- Leppälä, M. (2010), EU:n vaikutus eläkkeisiin, teoksessa Työeläke – elämän mittainen koulu, TELA-julkaisuja.
- OECD (2012), OECD Economic Outlook, November 2012, Paris: OECD.
- Vihriälä, V. (2012), EU:n ajolähtö – Kriisiunionista yhteisvastuun unioniin?, Eva-analyyseja 23.
- VM (2012a), Suomen vakausohjelma, Valtiovarainministeriö, Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset 15a/2012.
- VM (2012b), Kuntalain taloussäännösten uudistaminen, Valtiovarainministeriö, Julkaisuja 20/2012.
- VM (2009), Suomen vakausohjelman tarkistus 2009, Valtiovarainministeriö, Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset 6a/2010.
- Valtioneuvoston kanslia (1997), Rahaliitto ja Suomi – talouden haasteet, EMU-asiantuntijaryhmän raportti.